

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการบุกรุกที่ดินสาธารณะประโยชน์¹

เกรียงไกร โคตรมี²

จากการศึกษาปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการบุกรุกที่ดินสาธารณะประโยชน์มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎี และหลักการเกี่ยวกับปัญหาการบุกรุกที่ดินสาธารณะประโยชน์ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบุกรุกที่ดินสาธารณะประโยชน์ วิเคราะห์ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการบุกรุกที่ดินสาธารณะประโยชน์ และหาข้อสรุปและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหากฎหมายการบุกรุกที่ดินสาธารณะประโยชน์ ซึ่งผู้ศึกษาได้รับความรู้ความเข้าใจ กฎหมายและระเบียบเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการที่ดินของรัฐ ในเรื่อง “ที่ดินสาธารณะประโยชน์” ระเบียบกฎหมาย มีความสำคัญยิ่งในการดูแลรักษาที่ดินสาธารณะประโยชน์หรือที่ดินของรัฐ อันถือเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับประชาชนได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน เพื่อให้เข้าใจถึงเจตนารมณ์ของข้อกฎหมายในการดำเนินการหรือบริหารจัดการที่ดินสาธารณะประโยชน์ ในการดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันให้เป็นไปอย่างถูกต้องตามกฎหมายและระเบียบ อันจะสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐด้านการบริหารจัดการที่ดินของรัฐ ซึ่งล้วนแต่เป็นเรื่องสำคัญต่อการบริหารจัดการและการดำเนินการของเจ้าหน้าที่องค์กรหรือหน่วยงาน ที่มีอำนาจหน้าที่ในการดูแลรักษาคุ้มครองและป้องกันที่ดินสาธารณะประโยชน์อันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินกับผู้บุกรุกที่ดินสาธารณะประโยชน์ เพื่อให้เฝ้าการพัฒนาในการกฎหมายที่ใช้บังคับเกี่ยวกับที่ดินสาธารณะประโยชน์ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย เพื่อให้การดำเนินการต่าง ๆ เป็นไปอย่างเหมาะสมและให้ความเป็นธรรมกับผู้บุกรุกและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติที่ถูกต้องและไม่เป็นอุปสรรคแก่ตัวเจ้าหน้าที่

จากการศึกษาทำให้ทราบว่ากฎหมายเกี่ยวกับการบุกรุกที่ดินสาธารณะประโยชน์ยังไม่ชัดเจน ไม่ครอบคลุมด้วยกันหลายประการ ซึ่งสรุปได้ ดังต่อไปนี้

ประเด็นปัญหาประการแรก ปัญหากรณีที่กฎหมายไม่ได้กำหนดให้หน่วยงานใดมีหน้าที่ในการดูแลที่ดินสาธารณะประโยชน์ไว้โดยเฉพาะ กล่าวคือกรณีที่ไม่มีกฎหมายกำหนดให้ระหว่างนายอำเภอกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรง การบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม ให้มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามาในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2551 เพื่อร่วมกับอำเภอดูแลรักษาหรือคุ้มครองป้องกันที่ดินสาธารณะประโยชน์ โดยไม่ได้บัญญัติแบ่งแยกให้ชัดเจนว่าหน่วยงานใด มี

¹บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาอิสระ เรื่อง ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการบุกรุกที่ดินสาธารณะประโยชน์ โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรนิติ เทพสุเมธานนท์ และคณะกรรมการสอบ คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พรพรหม อินทรมพรรษ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทรัตน์ เตชะมา

²นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (ส่วนภูมิภาค) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

หน้าที่ปฏิบัติเรื่องใดโดยเฉพาะ บทบัญญัติ ของกฎหมายใช้คำว่า “ร่วมกัน” ซึ่งอาจไม่เป็นผลดีในทางปฏิบัติ ซึ่งอาจก่อให้เกิดความสับสนแก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ ในการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามกฎหมาย เนื่องจากทั้ง อำเภอลำเลียงและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีอำนาจหน้าที่ทับซ้อน คล้ายกันหรือเป็นอย่างเดียวกัน นำมาซึ่ง ความไม่ชัดเจนในการปฏิบัติเกิดการเกี่ยวงานกัน กรณีจึงเป็นความไม่ชัดเจนของกฎหมาย จากการที่ไม่มี กฎหมายกำหนดให้ระหว่างนายอำเภอลำเลียงหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรง เห็นควร แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายให้มีความชัดเจนและมีการแบ่งแยกชัดเจนว่า หน่วยงานใดมีหน้าที่เป็นอย่างไร เพื่อให้การดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ประชาชนใช้ประโยชน์ ร่วมกันเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ประเด็นปัญหาประการที่สอง เกี่ยวกับการกำหนดอัตราโทษสำหรับผู้บุกรุกที่ดินสาธารณประโยชน์ จากบทบัญญัติมาตรา 108 มาตรา 108 ทวิ บทกำหนดโทษที่บัญญัติไว้เป็นเวลานานแล้ว ตั้งแต่มีการแก้ไข เพิ่มเติมโดยประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 96 ลงวันที่ 29 กุมภาพันธ์ พุทธศักราช 2515 โดยที่ยังไม่มีการ ปรับปรุงแก้ไข จะเห็นได้ว่าเป็นบทกำหนดโทษ ที่เบาเกินไปและไม่มีโทษขั้นต่ำ ทั้งโทษจำคุกและโทษปรับ ทำให้ผู้ฝ่าฝืนไม่เกิดความยำเกรงต่อกฎหมาย อัตราโทษดังกล่าวจึงไม่เป็นการป้องปรามผู้ที่กระทำความ ผิดได้เท่าที่ควร ไม่สอดคล้องกับทฤษฎีอรรถประโยชน์ ที่ว่าการลงโทษเป็นสิ่งที่เลวร้าย แต่ก็เป็นความ จำเป็นที่จะต้องป้องกันสังคมจึงจำเป็นที่จะต้องมีการลงโทษเพื่อข่มขู่หรือยับยั้ง (Deterrence) ไม่ให้ผู้กระทำความ ผิดลงมือกระทำความผิดฐานเดียวกันอีกและเกิดความหยาบช้าและเกรงกลัวโทษ ที่จะได้รับจนไม่กล้า กระทำความผิดอีกและขณะเดียวกันผลของการลงโทษผู้กระทำความผิด รายหนึ่งก็จะมีผลเป็นการยับยั้ง ไม่ให้ผู้อื่นกระทำความผิดได้ด้วย และไม่ปฏิบัติตามหลักการบังคับใช้กฎหมาย (Law enforcement principle) ที่กฎหมายเป็นกฎเกณฑ์กติกาของสังคมที่มีขึ้นเพื่อควบคุมสังคมให้มีความสงบสุข มีความเป็น ระเบียบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดี แสดงให้เห็นว่าบทบัญญัติดังกล่าวไม่ปฏิบัติตามหลักการบังคับใช้ กฎหมายเพราะยังมีการกระทำความผิดอยู่มากในปัจจุบันอาจเป็นเพราะบทกำหนดอัตราโทษที่ไม่เป็นที่ย่ำ เกรง ซึ่งหากกติกาอันเป็นแนวปกติของสังคม จะต้องมิสภาพบังคับ (Sanction) ที่ดีแล้ว ย่อมเป็นสภาพบังคับ ในทางเสียยาโดยการป้องกัน (Preventive) ที่ดีด้วยเช่นกัน จึงเห็นควรปรับปรุงให้มีการเพิ่มโทษและ กำหนดโทษขั้นต่ำ

ประเด็นปัญหาประการที่สาม เกี่ยวกับการแจ้งความประสงค์เกี่ยวกับหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวง สำหรับที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันหรือใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดิน การที่บทบัญญัติของกฎหมาย ตามมาตรา 8 ตีร แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497 ได้บัญญัติไว้ว่า “ที่ดิน อันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน หรือใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ อธิบดีอาจจัดให้มีหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงเพื่อแสดงเขตไว้เป็นหลักฐาน” เป็นการเปิดโอกาสให้

เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐให้อำนาจดุลยพินิจ ซึ่งการพิจารณาจัดให้มีหรือไม่นั้น อาจกระทบถึงการดูแลรักษาดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน และเมื่อกฎกระทรวง ฉบับที่ 26 ที่ออกตามความในมาตรา 8 ตรี แห่งประมวลกฎหมายที่ดินนั้น ก็เปิดช่องให้ใช้ดุลยพินิจโดยให้ทบวงการเมืองผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันหรือใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ ประสงค์จะให้มิมีหนังสือสำคัญสำหรับที่ดินสำหรับที่ดินแปลงใดให้แสดงความประสงค์ต่ออธิบดี เป็นการเปิดโอกาสให้ทบวงการเมืองใช้ดุลยพินิจที่จะแจ้งความประสงค์ในการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่ดินแปลงเท่านั้น กรณีที่ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐ มีดุลยพินิจในการตัดสินใจว่าจะเลือกกระทำหรือไม่กระทำอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายนั้น อาจกระทบต่อสิทธิหรือเสรีภาพของประชาชน การใช้ดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐดังกล่าวจึงยังคงต้องคำนึงหลักการพื้นฐานทั่วไปที่ต้องสอดคล้องกับหลักกฎหมายต่าง ๆ อันมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนด้วยทั้งหลักความเสมอภาคและหลักความได้สัดส่วน

ดังนั้น ผู้ศึกษาเห็นว่าบทบัญญัติดังกล่าว ไม่สอดคล้องกับหลักการใช้ดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือหน่วยงานของรัฐ ยังให้เกิดผลซึ่งไม่ตอบสนองการดูแลรักษาที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันหรือใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ เพราะการออกหนังสือสำคัญสำหรับที่ดินอันเป็นการจะช่วยแก้ปัญหาการบุกรุกได้อีกวิธีทางหนึ่งด้วย ผู้ศึกษาเห็นควรมีการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายในมาตรา 8 ตรี แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497 และกฎกระทรวง ฉบับที่ 26 ที่ออกตามความในมาตรา 8 ตรี แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน

จากการศึกษาค้นคว้า กฎหมายเกี่ยวกับการบุกรุกที่ดินสาธารณประโยชน์ ผู้ศึกษาพบว่า มีข้อเสนอแนะ คือ

1. เกี่ยวกับปัญหากรณีที่กฎหมายไม่ได้กำหนดให้หน่วยงานใดมีหน้าที่ในการดูแลที่ดินสาธารณประโยชน์ไว้โดยเฉพาะ ผู้ศึกษาขอเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว 2 แนวทาง
 - 1.1 แนวทางที่หนึ่ง ควรมีการแก้ไขบทบัญญัติในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 มาตรา 122 วรรคแรกและวรรคสาม แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติ ลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2551 ดังนี้ บทบัญญัติเดิมก่อนแก้ไข มาตรา 122 วรรคแรก “นายอำเภอมีหน้าที่ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกันและสิ่งซึ่งเป็นสาธารณประโยชน์อื่นอันอยู่ในเขตอำเภอ”

บทบัญญัติใหม่ที่แก้ไขแล้ว “นายอำเภอมีหน้าที่ในการดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกันและสิ่งซึ่งเป็นสาธารณประโยชน์อื่นอัน

อยู่ในเขตอำเภอ” และมาตรา 122 วรรคสาม บทบัญญัติเดิมก่อนแก้ไข “ในกรณีที่มีข้อพิพาทหรือคดีเกี่ยวกับที่ดินตามวรรคหนึ่ง นายอำเภอและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะร่วมกันดำเนินการหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะเป็นผู้ดำเนินการ ถ้าให้มีอำนาจกระทำได้ ทั้งนี้ กระทรวงมหาดไทยจะวางระเบียบกำหนดหลักเกณฑ์เป็นแนวปฏิบัติด้วย” และบทบัญญัติใหม่ที่แก้ไขแล้ว “ในกรณีที่มีข้อพิพาทหรือคดีเกี่ยวกับที่ดินตามวรรคหนึ่ง ให้ นายอำเภอเป็นผู้ดำเนินการ ทั้งนี้ กระทรวงมหาดไทยจะวางระเบียบกำหนดหลักเกณฑ์เป็นแนวปฏิบัติด้วย”

1.2 แนวทางที่สอง เห็นควรยกเลิกบทบัญญัติในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 มาตรา 122 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติ ลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 11) เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2. เกี่ยวกับปัญหาปัญหาการกำหนดอัตราโทษสำหรับผู้บุกรุกที่ดินสาธารณะประโยชน์ ผู้ศึกษาขอเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาโดยแก้ไขบทบัญญัติของประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497 มาตรา 108 และมาตรา 108 ทวิ ในส่วนของอัตราโทษ โดยมีการกำหนดโทษขั้นต่ำไว้ด้วย ดังนี้

2.1 บทบัญญัติเดิมก่อนแก้ไข มาตรา 108 วรรคแรก “ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 9 อยู่ก่อนวันประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้ใช้บังคับ พนักงานเจ้าหน้าที่หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากพนักงานเจ้าหน้าที่ มีอำนาจแจ้งเป็นหนังสือให้ผู้ฝ่าฝืนปฏิบัติตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด ถ้าผู้ฝ่าฝืนเพิกเฉยหรือไม่ปฏิบัติให้ถูกต้องตามระเบียบให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีคำสั่งเป็นหนังสือให้ผู้ฝ่าฝืนออกไปจากที่ดิน และหรือรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างในที่ดินภายในระยะเวลาที่กำหนดถ้าไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินห้าพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

บทบัญญัติที่แก้ไขแล้ว “ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 9 อยู่ก่อนวันประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้ใช้บังคับ พนักงานเจ้าหน้าที่หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากพนักงานเจ้าหน้าที่ มีอำนาจแจ้งเป็นหนังสือให้ผู้ฝ่าฝืนปฏิบัติตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด ถ้าผู้ฝ่าฝืนเพิกเฉยหรือไม่ปฏิบัติให้ถูกต้องตามระเบียบให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีคำสั่งเป็นหนังสือให้ผู้ฝ่าฝืนออกไปจากที่ดิน และหรือรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างในที่ดินภายในระยะเวลาที่กำหนด ถ้าไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ถึง 10 ปี และปรับตั้งแต่ 20,000 บาท ถึง 200,000 หรือทั้งจำทั้งปรับ”

2.2 บทบัญญัติเดิมก่อนแก้ไข มาตรา 108 ทวิ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม

“นับแต่วันที่ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้ใช้บังคับ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 9 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินห้าพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าความผิดในวรรคหนึ่งได้กระทำแก่ที่ดินซึ่งเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ประชาชนใช้ร่วมกัน หรือที่ใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าความผิดพลาดตามวรรคสองได้กระทำเป็นเนื้อที่เกินกว่าห้าสิบไร่ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

บทบัญญัติใหม่ที่แก้ไขแล้ว “นับแต่วันที่ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับนี้ใช้บังคับ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 9 ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ถึง 10 ปี และปรับตั้งแต่ 20,000 บาท ถึง 200,000 หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าความผิดในวรรคหนึ่งได้กระทำแก่ที่ดินซึ่งเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ประชาชนใช้ร่วมกัน หรือที่ใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 3 ปี ถึง 10 ปี และปรับตั้งแต่ 60,000 บาท ถึง 200,000 หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าความผิดพลาดตามวรรคสองได้กระทำเป็นเนื้อที่เกินกว่าห้าสิบไร่ ต้องระวางโทษจำคุก 5 ปี ถึง 10 ปี และปรับตั้งแต่ 100,000 บาท ถึง 200,000 หรือทั้งจำทั้งปรับ”

3. ปัญหาการแจ้งความประสงค์เกี่ยวกับหนังสือสำคัญสำหรับที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันหรือใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดิน

ผู้ศึกษาขอเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาโดยแก้ไขบทบัญญัติของประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497 มาตรา 8 ตรี บทบัญญัติเดิมก่อนแก้ไข มาตรา 8 ตรี “ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน หรือใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ อธิบดีอาจจัดให้มีหนังสือสำคัญสำหรับที่ดินเพื่อแสดง เขตไว้เป็นหลักฐาน”

บทบัญญัติใหม่ที่แก้ไขแล้ว “ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน หรือใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ อธิบดีต้องจัดให้มีหนังสือสำคัญสำหรับที่ดินเพื่อแสดง เขตไว้เป็นหลักฐานทุกแปลง”

พร้อมทั้งแก้ไขกฎกระทรวง โดยแก้ไข ข้อ 1 ของกฎกระทรวง ฉบับที่ 26 ที่ออกตามความใน มาตรา 8 ตรี ประมวลกฎหมายที่ดิน

บทบัญญัติเดิมก่อนแก้ไข “ข้อ 1 ทบวงการเมืองผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาที่ดิน อันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันหรือใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะประสงค์จะให้หนังสือสำคัญสำหรับที่ดินแปลงใด ให้แสดงความประสงค์ต่ออธิบดี”

บทบัญญัติใหม่ที่แก้ไขแล้ว “ข้อ 1 ทบวงการเมืองผู้มีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาที่ดิน อันเป็นสาธารณสมบัติของ แผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันหรือใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ ให้ดำเนินการให้มีหนังสือสำคัญสำหรับที่ดิน สำหรับที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันหรือใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ ทุกแปลงที่อยู่ในความดูแลตามอำนาจหน้าที่ โดยให้แสดงความประสงค์ต่ออธิบดี”

เอกสารอ้างอิง

กรมที่ดิน. คู่มือการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็น

สาธารณสมบัติของแผ่นดิน. กรุงเทพมหานคร: กรมที่ดิน, 2550.

คณะกรรมการพัฒนากฎหมาย สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. ความเบื้องต้นเกี่ยวกับ การใช้ดุลพินิจของ
เจ้าหน้าที่ของรัฐ. [Online]. available URL: <https://www.lawreform.go.th/index.php/post/674>.

2565 (ตุลาคม, 8).

ปราโมทย์ เสริมศีลธรรม, “หลักเกณฑ์ในการกำหนดโทษทางอาญา.” กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า, 2564.